

KVARC A SZEPES-GÖMÖRI ÉRCHEGYSÉGBŐL.

Irta DR VENDL MÁRIA.

(Két ábrával).

QUARTZ DE LA MONTAGNE MÉTALLIFÈRE
DE SZEPES-GÖMÖR.

Par DR MARIE VENDL.

(Avec 2 figures).

A Szepes-Gömöri Érchegység ércfeléreinek képződése postvulkáni hatásokra vezethető vissza.¹ Az érceket kísérő pneumatolitikus-hydatogen keletkezésű ásványok között foglal helyet a kvarc is. A siderit társásványa gyanánt Sajóházán, Lucziabányán, Gömör-rákoson, Bindtbányán, Felső- és Alsószalánkon előforduló 1—9½ cm hosszú kvarckristályokat DR ZIMÁNYI KÁROLY ismertette.² A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében van egy kvarckristály, mely a Szepes-Gömöri Érchegységből származik s mely nemcsak szépségével, hanem elsősorban nagyságával vonja magára a figyelmet, amennyiben hossza körülbelül 25 cm. A szintelen, majdnem átlátszó kvarckristály hematit (vasesillám) zárványokat tartalmaz. A kristály egyik oldalával üreges-sejtes limonitra nőtt. Az üregekben, valamint az üregeket elválasztó lemezek falán hematit látható s egyes helyeken a lemezek fala teljesen hematitból áll. Itt-ott rendkívül apró szemcsékben pirít figyelhető meg. A kristály közelebbi lelőhelye a darab etikettjén nincs feltüntetve, de az előfordulási viszonyok és a fellépő társásványok alapján minden valószínűség szerint Gömör-rákosról származik.

A kristályon fellépő alakok az $r\{10\bar{1}1\}$ és $z\{01\bar{1}1\}$ romboederek,

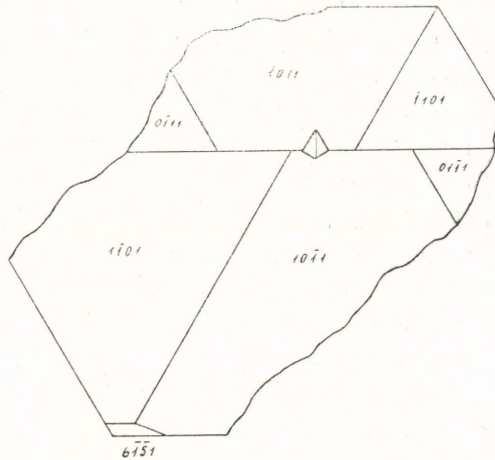
¹ SCHAFARZIK F.: Adatok a Szepes-Gömöri Érchegység pontosabb geológiai ismeretéhez. (Math. és Term. Tud. Értesítő XXII, 1904, p. 414).

² ZIMÁNYI K.: Ásványtani közlemények a Szepes-Gömöri Érchegységből és a Délkeleti Felföldről. (Ann. Mus. Nat. Hung. XIX, 1923, p. 78).

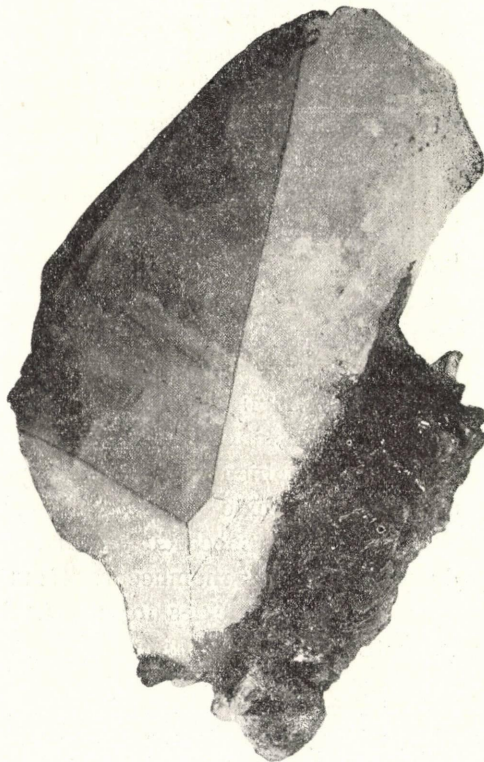
az m $\{10\bar{1}0\}$ prizma és az x $\{6\bar{1}\bar{5}1\}$ trapezoeder, melynek helyzete alapján a kristály bal. A kristály csúcsán mind a hat romboederlap kifejlődött, de nem egyforma nagyságban, hanem úgy, hogy két első lap nagy, e kettővel szemben eső két hátulsó kisebb s kettő oldalt legkisebb. A romboederlapoknak egyenlőtlen mértékben való kifejlődése miatt a hat lap nem találkozik egy csúcsban a kristály tetején, hanem az r $(10\bar{1}1)$ lapja metszésben van nemcsak a z szomszédos $(01\bar{1}1)$ lapjával, hanem az r hátulsó $(\bar{1}101)$ és a z hátulsó $(10\bar{1}1)$ lapjával is; hasonlóképen a z $(\bar{1}\bar{1}01)$ lapja nemcsak az r $(0\bar{1}11)$ lapjával érintkezik, hanem a z $(10\bar{1}1)$ lapjával is. Az $(10\bar{1}1)$ és (1011) lapok érintkezési élén két kis beugró párhuzamos lapisméltődés figyelhető meg. Felülről nézve a kristály az 1. ábra képét nyújtja. A kristálynak alsó oszlopos része a felső romboederes részhez viszonyítva, csak kis mértékben fejlődött ki, ami a kristályról közölt fénykép-reprodukción (2. ábra) jól látszik.

A kristálylapok mind rendkívül fényesek, a prizma- és romboederlapokon vízszintes irányú gyenge rostozottság észlelhető.

A kristályalakok meghatározása kontaktgoniométerrel történt. Az így kapott adatok meglepően egyeznek a számított értékekkel.

1. ábra. Fig. 1.

2. ábra. — Fig. 2.

Les filons de la Montagne Metallifère de Szepes-Gömör sont les résultats des phénomènes postvolcaniques.¹ Parmi les minéraux pneumatoliques-hydatogènes le quartz se trouve aussi. Les cristaux de quartz provenant de Sajóháza, Lucziabánya, Gömörákos, Bindtbánya, Felső- és Alsószalánk associés à la sidérite ont été étudiés par M. le Dr CH. ZIMÁNYI.² Ces cristaux ont de 1 cm. jusqu'à 9½ cm de longueur. La collection du Muséum National Hongrois possède un grand cristal de quartz provenant de la Montagne Métallifère de Szepes-Gömör sans indication plus précise. Le cristal se distingue particulièrement par sa grandeur: il atteint 25 cm suivant l'axe vertical. Le cristal est incolore, presque transparent, il renferme des inclusions d'hématite (micacée) et il est implanté avec d'une de ses côtés sur une limonite caverneuse-celluleuse. Dans les cavités comme aussi sur les murs des lames qui séparent les cavités se rencontre hématite et à quelques endroits la mur des lames consiste tout à fait en hématite. On peut encore pyrite observer en très petits grains. La localité précise du cristal n'est pas fixée, mais d'après les associations minéralogiques je peux assurer qu'il vient de Gömörákos.

Le cristal est gauche; il présente les formes suivantes: les rhomboèdres r $\{10\bar{1}1\}$ et z $\{01\bar{1}1\}$, le prisme m $\{10\bar{1}0\}$ et le trapézoèdre x $\{6\bar{1}\bar{5}1\}$. Les rhomboèdres se trouvent avec toutes les six faces, mais celles-ci n'ont pas les mêmes dimensions; deux d'elles sont larges $[(10\bar{1}1)$ et $(\bar{1}101)]$, deux autres $[(\bar{1}011)$ et $(\bar{1}101)]$ sont moins développées et deux $[(0111)$ et $(01\bar{1}1)]$ sont les plus réduites. À cause de la dimension inégale des faces, elle ne se rencontrent pas en un point au bout du cristal, mais les faces $(10\bar{1}1)$ et $(\bar{1}101)$ sont contiguës aussi aux faces derrière des formes r et z . Sur l'arête contiguë des faces $(10\bar{1}1)$ et $(\bar{1}011)$ se trouve un angle rentrant à cause de la répétition parallèle de deux faces. La figure 1. du texte hongrois représente le cristal dans une projection sur la base. La partie prismatique du cristal est fort réduite ce qu'on peut bien voir de la reproduction photographique du cristal. (Figure 2. du texte hongrois.)

Toutes les faces du cristal sont extrêmement brillantes, mais celles du prisme et des rhomboèdres sont faiblement striées horizontalement.

J'ai déterminé les formes à l'aide d'un goniomètre d'application; les dates ainsi reçues s'accordent très bien avec les valeurs calculées.

¹ Voir cit. dans le texte hongrois.

² Voir cit. dans le texte hongrois.